

Станислав Бачев

**ПАРАМЕТРИ НА ПОСТАМЕРИКАНСКИЯ
СВЕТОВЕН РЕД**

София, 2020

На корицата: статуята на Атлас във Франкфурт от Густав Херолд. *Atlas, die Erdkugel tragend, unterstützt von Dampf und Elektrizität*, Gustav Herold.

© Издателство „Изток-Запад“, 2020

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на автора и на издателство „Изток-Запад“.

© Станислав Бачев, автор, 2020

ISBN 978-619-01-0640-1

СТАНИСЛАВ БАЧЕВ

**ПАРАМЕТРИ НА
ПОСТАМЕРИКАНСКИЯ
СВЕТОВЕН РЕД**

Съдържание

Предговор	7
Увод	11
Първа глава.	
Генезис и параметри на американския световен ред ...	19
§ 1. Врящият котел за претопяване на народи	19
§ 2. Икономическите измерения на политическата система	36
§ 3. Културната хегемония – големият успех	49
Втора глава.	
Преход и криза на американската изключителност ...	63
§ 1. Краят на идеята за „меката сила“	63
§ 2. Икономическото и военното варварство на САЩ ...	76
§ 3. Щатите пред залез	93
Трета глава.	
Параметри на сигурността в постамериканския световен ред	105
§ 1. Рискове и възможности пред новата архитектура на сигурност	105
§ 2. Променящият се свят	133
Заключение	149
Използвана литература	153

Предговор

Задачата да се зададе и предначертае посока в развитието на глобалните отношения изисква събирането, анализа и осмислянето на огромен обем информация за продължителен период от време. Дори само опитът да се погледне в посока напред, отвъд днес и сега, би било възприето като – в най-добрия случай – интелектуална нескромност. Всеки труд, излизащ изпод пръстите на автора, е отражение на неговата визия за света. Въпреки това настоящият текст е опит да се погледне отвъд собствените желания, стъпвайки върху реалистичната основа на фактите от настоящето и миналото, за да се създаде проекция за предстоящото. Това означава, че рамките на общата категоризация за емоционално фаворизиране на една или друга велика сила са тесни и следователно – неприложими. Реалистичното възможно не стъпва на емоцията, въпреки че историята до голяма степен е емоция, но това не е чисто исторически текст и претенцията му не е в тази посока. Напротив, задачата е достатъчно трудна, за да претендира настоящият опит за изчерпателност на факти и примери, а по скоро целта е създаването на модели. Появата на книгата се случва в разгара на разразилата се през 2020 г. вирусна пандемия, която показва слабо-

стите и пороците на консуматорската епоха. Показва държавите, които се оказаха неподготвени във всяка една сфера, но и обществата, чиито рефлексии се подлагат на проверка и изпитание. Информационната среда, която доказва своето огромно влияние върху обществата и емоциите, които могат да създават в тях. Масово хората се оказват в затворен кръг, който сами са създали. От едната страна стои неистовото мазохистично желание за задоволяване на информационния глад, отражение на собствения живот. А от другата страна е изкушението, което дебне отвсякъде – безкрайни информационни потоци, предлагащи задоволяването на нуждата от страх, паника и безкритичност. Вероятно това е и красивата положителна ирония в непланираното излизане на тази книга – необходимостта от ясен, разумен, но и положителен поглед напред. Светът бе на прага на ново време, с процеси, случващи се през последните две десетилетия и задаващи методичните признаци на идващата промяна. Кризата от 2020 г. се оказва подходящият катарзис, който първо осветли ясно реалните проблеми на системата, и второ – откри възможности за ново начало.

Не е възможен едностранният поглед към света – единствено от гледна точка на строгия разум и логика. Времето показва, че най-големите достижения първо се раждат от емоционален порив на страст, влюбване в идея и изгарянето в нея. Впоследствие разумът и науката начертават пътя. Времето за нас, съвременниците на събитията, може да изглежда като безкрайност, когато сме в безпътица и с поглед, приближен до справянето с всеки един ден, като преборване по един враг до края на седмицата и месеца; или препуска неумолимо,

когато сме заети и пропускаме ежедневната красота около нас – като разлистването на пролетно дърво, което следва своя методичен ход, осъзнавайки своето собствено постоянство. Същото това време за историята е просто миг, прашилка в голямата библиотека, паднала върху забравените книги. Но предимството на хората е, че могат да избират и да виждат цялата красота едновременно – стига само да поискат. Ние можем да сме на висотата на историята, когато е необходимо да претегляме разумно всеки случващ се около нас процес, но можем и да оценяваме продължителността на една-единствена минута, в която може да бъде побран цял вихър от емоции. И това ни прави хора – умението и инстинктът погледът да бъде вперен в бъдещето, но ръцете да усещат всеки детайл от настоящето и миналото.

Увод

Анализирането на процесите в света, поставянето им в рамките на модел, но и обясняването им не може да се случи без връщане към историята. Разбирането на настоящето означава разбиране на миналото, а проектирането на бъдещето е резултат от синтеза между двете. Да се проследят отношенията между държавите, с техните особености и дори емоция, всъщност представлява разглеждането на междуличовешки отношения. Всяка държава е уголемен многократно модел на човека като съвкупност на положителни и отрицателни черти. Затова и транспонирането на човешки черти върху държавите и международните отношения е не просто необходимо, а задължително, за да се улови обективно характерът им. Емоциите като усещане за истина, за справедливост, усещане за памет, рефлексите при състояние на заплахата или криза са характерни както за нас като хора и общества, така и на по-голямото международно ниво. Паметта на един човек определя неговия живот и цели, паметта на едно семейство пази усещането за род и ценности. А те от своя страна създават колективното усещане за общност, която изгражда държава. И единствено от историческата зрялост на държавите и преодоляването, но не и забравата, на

старите проблеми и противоречия, зависи успешното организиране на по-големи общности или съюзи. Това означава, че идеята за забравяне и размиване на националното, за по-малките форми на общност, в името на някаква обща бленувана цел е абсолютно погрешно и би довело единствено както до изкривяване на историята, така чрез нея и до изкривяване на бъдещето. Първо, заради повтарянето на старите грешки и второ, заради възможността да бъде погубена колективната и индивидуалната душевност. Единствено чрез запазване на паметта си, на усещането за нация и националност група държави могат да съществуват в рамките на здрав съюз, стъпил на прагматична основа и осъзната културна близост и търпимост.

През последните години в Европа усилено тече целенасочен процес в опит да се размие, изкриви и подмени колективната памет с цел създаването на врагове на психологическо и културно ниво – много по-опасен процес от чисто икономическото противопоставяне, защото ще бъде предаден в следващо поколение, ако успее. Създаването на врагове – както физически, така и невидими (реални и фалшиви) – означава влизане на отделния човек, а впоследствие на цели общества, в състояние на страх, което означава първо капсулиране, а след това и изпадане в състояние на безпомощност. Защото страхът, ако не бъде преодолян, ще доведе до индивидуална и колективна подозрителност, проява на агресия както насочена навътре, но така и навън, и в крайна сметка до състояние на разпад: при човека духовен и физически, а при държавата или съюза на обществения договор. От гледна точка на държавата – състоянието на страх, внесено сред собствения народ,

и дългосрочното отглеждане на фигура на враг означава несъзнателно обществено отказване от усещането за духовна свобода и лично пространство с единственото обещание за физическа защита. Войната създава държавата, а държавата продължава усещането за състояние на война в един безкраен алгоритъм, за да осмисли собствените си свръхправомощия.

През последните десетилетия светът се намира в състояние на постепенна и необратима промяна. Това означава, че експериментът за наложения модел за еднополюсен свят, започнал с края на Студената война, се провали. Светът, в който живеем, познава множество противопоставяния през годините: цивилизация–варварство; християнство–езичество; демокрация–комунизъм; Запад–Изток и т.н., но в това ново време успя да назрее и да придобие общ характер за пръв път противопоставяне от нов тип: САЩ – всички останали. Една държава поради своето безпрецедентно влияние, но и безпрецедентна жажда за ресурси и капитали, успя да постигне още нещо, което никой друг не е постигал – успя да получи презрението и подозрението на всички. До този резултат се стига последователно и не чрез еднократно събитие, а бе разгърнат в рамките на много години. Дискурсът върху идеята за постамерикански световен ред задължително означава, че преди това е имало ред, който по своя характер е бил американски. С глобално влияние и размах, които не са виждани преди това в историята. Историята дава по един такъв шанс, а този, който САЩ получиха с края на Студената война, бе успешно проигран и провален поради редица причини. Състоянието на историческа незрялост и липса на съзидателен инстинкт е една от

първопричините за незнанието как да бъде оползотворена подобна изключителна отговорност – да си първи и единствен хегемон на планетата. Състоянието на Европа като инстинкти, рефлексии и светоусещане е резултат на развитие и бурни процеси в период от над 2000 години, докато в САЩ този исторически опит липсва. Историческата младост и изключително взривното достигане до състояние на световно влияние лишават държавата и нейния елит от време за осмисляне на уроците на историята. Липсата на война от световен характер на собствена континентална територия също оказва влияние върху възприятията, но и създава неспособност да се издържа на гледката на катастрофата на войната. Липсата на подобен опит, но и арогантно самообявяване на изключителност са причината за неосъзнаване на необходимостта от социалната държава. По примера на тази, която виждаме изградена в Западна Европа или в Скандинавските страни. Собствените вътрешни проблеми – от обществени и социални, вече и до административни – провокират външни сили проявления чрез предизвикване на нестабилност и хаос, но и създаване на конфликтни зони. Израстването на САЩ до световен хегемон е свързано изцяло със състояние, при което вътрешното съдържание не отговаря на външната форма. Липсата на духовна готовност на собственото общество и разликата с нагласата на елита чрез възприетата идея за универсалната империя в нейното западно разклонение закономерно водят в дългосрочен план до проблеми, които в крайна сметка означават ранен залез. Ранно откъснатият зелен плод се оказва и неспособен да узрее правилно. Въпреки състоянието на залез влиянието на гиганта по своя

характер остава все още световно и неизбежно е част от всеки нов модел на регулиране на глобалните отношения.

На този фон през последните 10 години светът става свидетел как една държава успя да възкръсне и да преоткрие себе си, за да може да се превърне във фактор, без който нито един световен проблем не може да бъде разрешен. Русия, която е прекият наследник и представител на източното разклонение на идеята за универсалната империя, успя да излезе от безвремието след края на Студената война, да се адаптира и да покаже на практика, че криза, която не успее да пречупи дървото, го прави по-силно. Ключът се крие точно в метафората за дървото, което едновременно черпи своята сила от здравите корени на миналото, но и използва историческото време правилно, за да може да разгръща своите клони по-високо.

Третата държава, която участва във формирането на постамериканския световен ред, е носител на хилядолетна култура и също възкръсна, но дори от още по-дълъг период на потискане и експлоатация от страна на т.нар. Западен, цивилизован свят. Китай успя да надмогне стереотипа за „работилницата на света“, но започна, помагайки, да изкупува и търгува влияние на световно ниво. А вече демонстрира, без да натрапва, своя собствен социо-културен модел като алтернатива. Дисциплината, общата енергия и цел, огромният пазар и гигантският размах и мащаби на действие във всички посоки създадоха условията китайската държава да стои в основата на новата архитектура на сигурност в света.

Трите държави оформят модел на сигурност, който придобива формата на триизмерна триъгълна призма,

при която основата на трите е най-важна за световния ред и стабилност. Ролите на Европейския съюз, Израел, Индия, Иран, Турция, Саудитска Арабия и на останалите субекти се разпределят в следващите нива на призмата спрямо своето регионално или локално влияние. Промените в света са неизбежни, а процесите от последните две десетилетия се оказаха финалното подготвително действие. Иронията на историята направи така, че един нов, но и същевременно стар фактор да нанесе решаващия удар по статуквото. Появата на вирусната пандемия от 2020 г., дали като естествен процес на микросвета да внесе баланс на земята, или като социален и научно-информационен експеримент, все пак успя да постави на изпитание рефлексите и инстинктите на всички държави и общества. Това дава на пандемията от 2020 г. ролята на катализатор за влизането на международните отношения в нов етап. Силата на медийната среда създаде състояние на транс и упойка в световните общества, което направи пандемията подходяща мътна вода, позволяваща на процесите в света да продължат своя ход без наличието на съпротивление. Недвусмислен отговор получи и дебата за неизбежната необходимост от възраждането на силната национална държава, която трябва да умее да се справя сама в условия на криза. Успешната адаптация на държавите, които и преди кризата от 2020 г. участваха в процесите по промяна парадигмата в международните отношения, означава и тяхното сигурно участие в основата на новата архитектура на сигурност. За по-малките държави остава суровият урок, че отговорността към собствения народ означава преосмисляне и промяна на политиката по липса на държава в

стратегическите сектори на икономиката. Това от своя страна е свързано с възстановяване на силната образвателна система, която е предпоставка за изграждане на общество, подготвено за всяко предизвикателство. Всяка финансова криза, природно бедствие или социален експеримент в крайна сметка притежава и положителна страна, като показва недъзите на една система и възможността те да бъдат поправени.

Това е и основата на настоящия труд – да проследи изгряването на една империя, влиянието ѝ върху света както на ниво икономика и военна мощ, така и най-вече на ниво култура, език и духовност – като най-истинското наследство на една държава и мерило за нейното величие. Здравината на меча и големината на армиите се оказват преходен, но задължителен елемент от изграждането на държавната мощ. Липсата на исторически опит, високомерието и усещането за изключителност, но и липсата на адаптация са тези фактори, които предначертават заета на империята. Оформянето на новия постамерикански световен ред и възможностите пред държавите и съюзите са основният фокус на изследването. Това определя и темпоралните граници на анализ – края на XIX, целият XX и предизвикателствата на XXI в.